

**บทความวิจัย รางวัลการนำเสนอดีเด่นประจำห้องนำเสนอ
งานประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ครั้งที่ 1
ที่ได้รับคัดเลือกให้ตีพิมพ์**

**รูปแบบการจัดการหนี้สินชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์**

**Forms of The Debt Management in Ban Khan Phai
Community Nhong Kung Sub-District Muang District
Kalasin Province**

โสภณ มุลหา¹ ประวิษฐา ญัฐกรกุล² ทรงเกียรติ ชาทัน พรพิมล พิมพ์แก้ว³
และ ปรีชา ทับสมบัติ⁵

Sopon Mulha¹ Prawichaya Nutthakornkul² Pornpimon Pimkaew³
Thongkait Satun⁴ and Peecha Tabsombut⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยอยู่ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษา
สถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ 2) เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะ
หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน
บ้านคำไผ่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร
ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยจำนวน 100 คน คือ ระดับ

¹ อาจารย์สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. email : Sopon2727@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. email: prnuttha@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. email : Songkiat.za@gmail.com

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. email : Pimkaew2506@gmail.com

⁵ อาจารย์สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. email: tabsombat007@hotmail.com

¹ Lecturer Program in Innovation for Local Development, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University, email : Sopon2727@hotmail.com

² Assistant Professor Ph.D., Lecturer Program in Innovation for Local Development, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University,
email: prnuttha@gmail.com

³ Assistant Professor, Lecturer Program in Innovation for Local Development, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University,
email : Songkiat.za@gmail.com

⁴ Assistant Professor, Lecturer Bachelor of Laws Program, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University. email : Pimkaew2506@gmail.com

⁵ Lecturer Program in Innovation for Local Development, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University. email: tabsombat007@hotmail.com

ครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านคำไผ่ จำนวน 80 คน และระดับชุมชน ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้านคำไผ่ จำนวน 20 คน ผลการวิจัย พบว่า เมื่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านมีการปรับตัวให้สอดคล้องภายใต้ข้อจำกัด ในสถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่นั้น หลังจากนโยบายการพัฒนาและระบบทุนนิยมเข้ามาได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพในการดำเนินชีวิต ส่วนสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่นั้น เกิดจากครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายมากแต่มีระดับรายได้้น้อย อีกทั้งภาวะหนี้สินนั้นมาจากปัญหานี้สินอันเกิดจากค่านิยมในวัตถุและค่านิยมในเทคโนโลยีใหม่ๆ สำหรับรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่นั้น ชุมชนควรยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ โดยเน้นการพึ่งพาตนเองและประหยัดอดออม

คำสำคัญ: การจัดการหนี้สิน, ชุมชนบ้านคำไผ่, จังหวัดกาฬสินธุ์

Abstract

The purposes of this research were to study : 1) the debt situation, 2) the causes and factors affecting debt situation, and 3) the problem forms of people in Ban Khan Phai Community. The qualitative research used was review literature collection, and depth interview 100 person, 80 households, and 20 headship of Ban Khan Phai Community. The finding found the relationship between the natural resources condition and the changing of communal environment. Thus, it has the congruence between people in communal adaptation and debt situation under the limited of developmental and capitalism policy condition affecting to living stability. The cause and factors affecting the community's debt of people in Ban Khan Phai Community were high cost of living but low income, and debt situation by materialism and technological value. Finding indicate that the solution pattern of this problem should be based on sufficiency economy philosophy for reduce expenses, increase revenue, and emphasis on self-reliance, and save cost.

Keywords: Debt Management, Ban Khan Phai Community, Kalasin Province

บทนำ

ตลอดเวลาของการพัฒนาประเทศไทยได้มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ส่งผลให้ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งเศรษฐกิจระดับมหภาคและระดับครัวเรือน ได้แก่ (1) การใช้จ่ายภาคครัวเรือนยังมีแนวโน้มขยายตัวในเกณฑ์ดีและสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง (2) การปรับตัวดีขึ้นของการลงทุนภาคเอกชนตามการเพิ่มขึ้นของอัตราการใช้จ่าย การผลิตและการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการขอรับการส่งเสริมการลงทุน (3) การเร่งตัวขึ้นของการลงทุนภาครัฐ ตามความคืบหน้าของโครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ (4) การเพิ่มขึ้นของแรงขับเคลื่อนจากภาคการท่องเที่ยวตามการปรับตัวเข้าสู่ภาวะปกติของจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยว และ (5) การเปลี่ยนแปลงทิศทางการค้า การผลิตและการลงทุนระหว่างประเทศ เป็นต้น

กล่าวได้ว่า จากการเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วง 10 ที่ผ่านมา ส่งผลให้ภาคครัวเรือนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ครัวเรือนทั่วประเทศ ในปี 2557 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 20,892 บาท ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ร้อยละ 33.90 เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่มและยาสูบ (ซึ่งในจำนวนนี้มีค่าเครื่องดื่ม ที่เป็นแอลกอฮอล์ ร้อยละ 1.10) รองลงมาเป็นค่าที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ภายในบ้านร้อยละ 20.00 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและยานพาหนะร้อยละ 19.50 ของใช้ส่วนบุคคล/เครื่องนุ่งห่ม/รองเท้าร้อยละ 5.50 ใช้ในการสื่อสารร้อยละ 3.20 ค่าใช้จ่ายในการศึกษาร้อยละ 1.70 ค่าใช้จ่ายสำหรับการบันเทิง/การจัดงานพิธีร้อยละ 1.50 ค่าเวชภัณฑ์/ค่ารักษาพยาบาลร้อยละ 1.50 และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา มีเพียงร้อยละ 1.10 ตามลำดับ สำหรับ ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค เช่น ค่าภาษี ของขวัญ เบี้ยประกันภัย ซื้อมาสลากกินแบ่ง/หวย ดอกเบี้ย มีร้อยละ 12.10 โดยระหว่างปี 2555-2557 ครัวเรือนมีระดับรายได้ และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากที่มีรายได้เฉลี่ย 13,736 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน ในปี 2555 เพิ่มขึ้นเป็น 20,892 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน ในปี 2557 ซึ่งหมายถึงอำนาจการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของครัวเรือนสูงตามไปด้วยจากที่มีค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคเฉลี่ย 18,766 บาทต่อเดือน ในปี 2546 เพิ่มขึ้นเป็น 20,892 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือนหรือเพิ่มขึ้น 2,126 บาท/เดือน (ร้อยละ 11.30) ในปี 2557

ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากปี 2556 คิดเป็นร้อยละ 9.60 และ ปี 2556 ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากปี 2555 ร้อยละ 1.60 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

อย่างไรก็ตามนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการเปิดการค้าเสรี การปล่อยสินเชื่อให้แก่ครัวเรือนและการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนส่งผลให้ภาคครัวเรือนประสบกับปัญหานี้สินที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากที่มีปริมาณหนี้สินเฉลี่ย 68,405 บาทต่อครัวเรือนในปี 2555 เพิ่มขึ้นเป็น 134,900 บาทต่อครัวเรือนในปี 2557 และเมื่อพิจารณาหนี้สินเฉพาะครัวเรือนที่มีหนี้ พบว่าในปี 2557 ครัวเรือนที่มีหนี้สินมีหนี้สินเฉลี่ย 241,760 บาทต่อครัวเรือน โดยกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ชลบุรี สมุทรสาคร มีหนี้สินเฉลี่ยมากกว่า 400,000 บาท และมากกว่าร้อยละ 40.00 ของหนี้สิน นำไปซื้อ/เช่าซื้อบ้าน และที่ดิน ในขณะที่จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ส่วนใหญ่มีหนี้สินไม่เกิน 200,000 บาท และมากกว่าร้อยละ 40 นำไปใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ส่วนครัวเรือนในภาคเหนือมีหนี้สินเฉลี่ยไม่เกิน 200,000 บาท ส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อการเกษตรและทำธุรกิจที่ก่อให้เกิดรายได้ หากพิจารณาถึงความสามารถในการชำระหนี้ โดยพิจารณาจากสัดส่วนของหนี้สินต่อรายได้ พบว่า ครัวเรือนมีแนวโน้มว่าสามารถชำระหนี้ได้ไม่แตกต่างกันมากนักในแต่ละปี ในขณะที่หนี้สินเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

จากปัญหานี้สินที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ นี้ ถึงแม้จะเป็นปัญหาระดับครัวเรือน แต่ในที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กล่าวคือ หากครัวเรือนสะสมหนี้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับที่สูงแล้ว ความสามารถในการใช้จ่ายใช้สอยของครัวเรือนก็จะลดลง ส่งผลให้มาตรฐานการครองชีพต่ำลง เกิดปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน ผลที่ตามมาคือ ความเครียด ปัญหาครอบครัว เกิดอาชญากรรมการฆ่าตัวตาย การถูกทวงถาม ถูกติดตาม ถูกฟ้องร้องและถูกบังคับคดี ฯลฯ แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนให้ตรงจุดนั้น ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มครัวเรือนที่มีปัญหา และมีความเปราะบางต่อปัจจัยเสี่ยงต่างๆ เช่น กลุ่มครัวเรือนยากจน เกษตรกร เป็นต้น เพราะหนี้สินส่วนใหญ่ต้องนำมาใช้จ่ายเกี่ยวกับการซื้อที่อยู่อาศัยและใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบว่า ความเสี่ยงของปัญหานี้สินในภาคครัวเรือนยังกระจุกตัวในกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ มีการศึกษาและความรู้ทางการเงินน้อย ส่วนใหญ่จะพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบ ทำให้มีความเสี่ยงต่อความสามารถ

ในการชำระหนี้ โดยกลุ่มครัวเรือนเกษตรเป็นกลุ่มที่มีปัญหาหนี้สินมากกว่าครัวเรือนทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากรายได้ของครัวเรือนเกษตรขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ และปัจจัยอื่นที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ราคาสินค้าเกษตรบางชนิด ซึ่งจะแปรผันตามกลไกของตลาด เป็นต้น และยังพบว่าครัวเรือนเกษตรใช้ที่ดินทำกินเป็นหลักทรัพย์สินในการค้ำประกันการกู้ยืมอีกด้วย ดังนั้น รัฐควรดำเนินงานอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง โดยต้องให้ความรู้ด้านการเงิน ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหนี้สินรุงรังในอนาคต สำหรับปัญหานี้สินของครัวเรือนที่กู้มาเพื่อการบริโภคนั้น สมาชิกในครัวเรือนเองต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สร้างวินัยทางการเงิน โดยการทำบัญชีรายรับรายจ่าย ทั้งนี้เพื่อลดการใช้สินค้าฟุ่มเฟือย

อนึ่ง ชาวบ้านคำไผ่เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระบบทุนนิยมและนโยบายการพัฒนาของรัฐที่เน้นการสร้างเมืองให้มีความเจริญขึ้น ชนบทกลับย่ำแย่ลงทุกขณะ ปัญหาของชาวนา เรื่องผลผลิต ความยากจนต่างๆ ยังแก้ไขไม่ได้ มาตรการที่ใช้วัดไม่ใช่ความเจริญทางวัตถุ หากแต่สภาพความเป็นอยู่ของชาวนาที่แตกสลาย ทำให้ภาคเกษตรอ่อนแอลง การปรับเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการค้าได้สร้างปัญหามานับการแก่เกษตรกร ผลผลิตและรายได้จากการทำเกษตรกรรมไม่พอต่อการยังชีพอันเนื่องมาจากโครงสร้างการแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม ระหว่างสินค้าเกษตรกับสินค้าอุตสาหกรรม เกษตรกรโดยทั่วไปยังต้องประสบกับปัญหาความไม่มั่นคงและความเสี่ยงอย่างมากในการผลิตเนื่องจากความไม่แน่นอนของฤดูกาลและตลาด อันเป็นตัวแปรที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ อันเป็นผลให้เกิดภาวะหนี้สินของครัวเรือนตามมา

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือ จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากชุมชนบ้านคำไผ่เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีความยากจนและมีหนี้สินจำนวนมากถึง 120 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 89.55 ของครัวเรือนทั้งหมดจาก 134 ครัวเรือนในหมู่บ้านคำไผ่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจในการศึกษาถึงว่าสถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไรบ้าง สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร และรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง

อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นอย่างไร ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นและนำผลจากการศึกษาครั้งนี้เสนอต่อหน่วยงานของรัฐหรือสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้ทราบและกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการวางแผน การขับเคลื่อน การบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรให้บรรลุวัตถุประสงค์ สำหรับนำไปใช้ในการกำกับ ดูแลหนี้ภาคครัวเรือนไม่ให้สูงเกินไป รวมทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการหามาตรการแก้ไขปัญหาการเป็นหนี้ในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมอันจะเป็นประโยชน์การในการสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาเลือกวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อใช้เป็นวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง คือ บ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีความยากจนและมีภาวะการเป็นหนี้สินจำนวนมากถึง 120 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 89.55 ของครัวเรือนทั้งหมดจาก 134 ครัวเรือนในหมู่บ้านคำไผ่ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านคำไผ่ จำนวน 80 คน และระดับชุมชนได้แก่ ผู้นำหมู่บ้านคำไผ่ จำนวน 20 คน รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยจำนวน 100 คน ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลในการวิจัยเป็นระยะเวลา 10 เดือน (ธันวาคม 2558 - กันยายน 2559)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ที่เน้นความหลากหลายและความครอบคลุมของข้อมูลโดยพิจารณาจากคุณลักษณะในด้านต่างๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกันในรูปแบบการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ในลักษณะของการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลตามแนวทางการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยใช้ร่วมกับการจดบันทึกภาคสนาม เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป

การศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งเป็นการค้นคว้ารายงานการศึกษาและมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เอกสารทางวิชาการ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง 2) การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยจะใช้วิธีการแบบ Snow Ball ระดับครัวเรือนระดับชุมชน เข้ามาช่วยเพื่อให้ได้แหล่งข้อมูลและสามารถคัดเลือกตัวผู้ให้ข้อมูลได้เริ่มต้นจากการเข้าไปเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลภายในชุมชน/พื้นที่ ขึ้นแรกในการเดินทางเข้าพื้นที่ผู้วิจัยจะเดินทางเข้าไปในชุมชน/พื้นที่โดยการเข้าไปทำความรู้จักคุ้นเคยเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลในชุมชนโดยผู้วิจัยเลือกที่จะไปสอบถามเพื่อทำความรู้จักจากการปฏิสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน จากนั้นผู้วิจัยก็เข้าไปอาศัยอยู่ร่วมภายในชุมชน แนะนำตัว และชี้แจงถึงรายละเอียดของการเข้ามาทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สร้างความสัมพันธ์โดยการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจวัตรประจำวัน ประกอบกับการสังเกตและพูดคุย นำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึกที่จะมีแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในงานวิจัย รวมทั้งมีการตรวจสอบข้อมูลในการจัดการสนทนากลุ่ม ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันจากนั้นนำเอาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์รายวันและวิเคราะห์ข้อมูลรวมเพื่อนำมาเขียนรายงานนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภายหลังนโยบายการพัฒนาและระบบทุนนิยมที่เข้ามาได้ส่งผลกระทบให้ครัวเรือน/ชุมชนบ้านคำไผ่ได้รับความทุกข์มากกว่าเดิมขาดเสถียรภาพในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับต่ำจากการอพยพบ้านเรือนและที่ดินทำกิน โดยชาวบ้านจึงมีการปรับตัวในการประกอบอาชีพเปลี่ยนระบบการผลิตจากการทำนาเพียงอย่างเดียว มาประกอบอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตร เช่น การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ การทอดผ้า การรับจ้างทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นต้น จากการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านต้องมีการปรับตัวจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การพึ่งพาผู้อื่น มีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกหมู่บ้านแบบพึ่งพาให้เกิดความอยู่รอด ทั้งนี้ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องตกอยู่ในฐานะผู้พึ่งพาปัจจัยในการดำรงชีพจากพ่อค้าและนายทุนภายนอกหมู่บ้าน อันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมที่รวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนความไม่พร้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลชาวบ้านในชุมชนบ้านคำไผ่ปรับตัวไม่ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านประสบปัญหาด้านการเงินและเกิดภาวะหนี้สินตามมาเนื่องมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน ส่วนหนึ่งมาจากครัวเรือนมีระดับรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้ต้องนำเงินในอนาคตมาใช้ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่ายทั้งในการอุปโภคบริโภค การประกอบอาชีพและด้านอื่นๆ

2. สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

กล่าวได้ว่า สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่นั้น เกิดจากครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายมากแต่มีระดับรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้ต้องนำเงินในอนาคตมาใช้ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่าย และการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรที่มีการนำเงินไปลงทุนในการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ผลผลิตที่ได้ก็ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับดินฟ้า อากาศ และปริมาณน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ หากฤดูกาลไหนที่เกิดภัยพิบัติผลผลิตก็ไม่สามารถเก็บเกี่ยวได้ ก็จะ

ไม่มีรายได้ทำให้ครัวเรือนจำเป็นต้องมีการกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในครัวเรือน และใช้ในการทำการเกษตร อีกทั้งสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่นั้น มาจากปัญหาหนี้สินอันเกิดจากค่านิยมในวัตถุและค่านิยมในเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งค่านิยมนี้สังคมมักจะยกย่องหรือชื่นชมคนที่มียศพรียสินมาก ไม่ว่าจะเป็นการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถ มีเครื่องประดับต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น ส่วนค่านิยมในเทคโนโลยีใหม่นั้นเป็นการตอบสนองความสะดวกสบาย เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แม้ว่าครัวเรือนจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการซื้อสินค้าต่างๆ แต่ก็มีช่องทางการซื้อขายใหม่ๆ ที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น การผ่อนชำระ การซื้อด้วยบัตรเครดิต และอื่นๆ เป็นต้น อันเป็นการให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงชุมชนเข้าสู่ความทันสมัย ความเจริญ ความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตตามสังคมทุนนิยมหรือบริโภคนิยม จนก่อให้เกิดภาวะหนี้สินในครัวเรือนและชุมชนชุมชนเกิดขึ้นก็ตามมา

3. รูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน บ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

สำหรับรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่นั้น ควรยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นตัวครัวเรือนเองก็ต้องมีการวางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้ เช่น การทำน้ายาล้างจาน น้ายาสระผม น้ายาซักผ้า การเย็บผ้า การจักรสาน เป็นต้น นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนอาจจะต้องดำเนินไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ให้กับครัวเรือนภาคการเกษตร รวมทั้งให้การสนับสนุนการสร้างอาชีพแก่ครัวเรือนให้ชาวบ้านได้ร่วมกันเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยเริ่มต้นจากตัวชาวบ้านในชุมชนในการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเพิ่มรายได้ โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง การประกอบอาชีพเสริม การประหยัดคอตอม การรวมกลุ่มกันในชุมชนโดยใช้ฐานความคิดที่ว่า ร่วมกันทำ ร่วมแบ่งปันและร่วมกันใช้ เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิตในชุมชน

สรุปผล

1. สภาพบริบทชุมชน

ชาวบ้านคำไผ่มีวิถีการดำรงชีพที่มีความสัมพันธ์กับผืนแผ่นดินอันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน เมื่อสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านมีการปรับตัวการดำรงชีพให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งลักษณะทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชน เนื่องจากชาวบ้านคำไผ่ส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการดำรงชีพ ส่งผลให้ชาวบ้านต้องปรับตัวให้สามารถดำรงชีพให้อยู่รอดได้ ภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการประกอบอาชีพเสริมทดแทนร่วมกับการทำเกษตรกรรม

2. สถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังนโยบายการพัฒนาและระบบทุนนิยมที่เข้ามาได้ส่งผลกระทบให้ครัวเรือน/ชุมชนบ้านคำไผ่ได้รับความทุกข์มากกว่าเดิม ขาดเสถียรภาพในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับต่ำจากการอพยพบ้านเรือนและที่ดินทำกิน โดยชาวบ้านจึงมีการปรับตัวในการประกอบอาชีพเปลี่ยนระบบการผลิตจากการทำนาเพียงอย่างเดียว มาประกอบอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตร เช่น การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ การทอผ้า การรับจ้าง ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นต้น จากการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านต้องมีการปรับตัวจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การพึ่งพาผู้อื่น มีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกหมู่บ้านแบบพึ่งพาให้เกิดความอยู่รอด ทั้งนี้ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องตกอยู่ในฐานะผู้พึ่งพาปัจจัยในการดำรงชีพจากพ่อค้าและนายทุนภายนอกหมู่บ้าน อันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมที่รวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนความไม่พร้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลชาวบ้านในชุมชนบ้านคำไผ่ปรับตัวไม่ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านประสบปัญหาทางการเงินและเกิดภาวะหนี้สินตามมาเนื่องมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน ส่วนหนึ่งมาจากครัวเรือนมีระดับรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้ต้องนำเงิน

ในอนาคตมาใช้ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่ายทั้งในการอุปโภคบริโภค การประกอบอาชีพและด้านอื่นๆ

3. สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์นั้น เกิดจากครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายมากแต่มีระดับรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้ต้องนำเงินในอนาคตมาใช้ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่าย และการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการนำเงินไปลงทุนในการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ผลผลิตที่ได้ก็ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ และปริมาณน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ หากฤดูกาลไหนที่เกิดภัยพิบัติผลผลิตก็ไม่สามารถเก็บเกี่ยวได้ ก็จะไม่มียาได้ทำให้ครัวเรือนจำเป็นต้องมีการกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในครัวเรือน และใช้ในการทำการเกษตร อีกทั้งสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่นั้น มาจากปัญหานี้สินอันเกิดจากค่านิยมในวัตถุและค่านิยมในเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งค่านิยมนี้สังคมมักจะยกย่องหรือชื่นชมคนที่มีทรัพย์สินมาก ไม่ว่าจะเป็นการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถ มีเครื่องประดับต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น ส่วนค่านิยมในเทคโนโลยีใหม่นั้นเป็นการตอบสนองความสะดวกสบาย เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แม้ว่าครัวเรือนจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการซื้อสินค้าต่างๆ แต่ก็มีช่องทางการซื้อขายใหม่ๆ ที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น การผ่อนชำระ การซื้อด้วยบัตรเครดิต และอื่นๆ เป็นต้น อันเป็นการให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงชุมชนเข้าสู่ความทันสมัย ความเจริญความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตตามสังคมนิยมหรือบริโภคนิยม จนก่อให้เกิดภาวะหนี้สินในครัวเรือนและชุมชนชุมชนเกิดขึ้นก็ตามมา ซึ่งล้วนเป็นสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังได้กล่าวมาข้างต้นนี้

4. รูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน บ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

รูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน บ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์นั้น จำเป็นต้องยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นตัวครัวเรือนเองก็ต้องมีการ

วางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้ เช่น การทำน้ายาล้างจาน น้ายาสระผม น้ายาซักผ้า การเย็บผ้า การจักรสาน เป็นต้น นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนอาจจะต้องดำเนินไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ให้กับครัวเรือนภาคการเกษตร รวมทั้งให้การสนับสนุนการสร้างอาชีพแก่ครัวเรือนให้ชาวบ้านได้ร่วมกันเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยเริ่มต้นจากตัวชาวบ้านในชุมชนในการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเพิ่มรายได้โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง การประกอบอาชีพเสริม การประหยัดคอตอม การร่วมกลุ่มกันในชุมชนโดยใช้ฐานความคิดที่ว่า ร่วมกันทำ ร่วมแบ่งปันและร่วมกันใช้ เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิตในชุมชน

อภิปรายผล

การศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้มุ่งทำความเข้าใจและพยายามศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนและชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งจากเหตุปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน จากผลการศึกษามีผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1) สถานการณ์หนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังนโยบายการพัฒนาและระบบทุนนิยมที่เข้ามาได้ส่งผลกระทบให้ครัวเรือน/ชุมชนบ้านคำไผ่ได้รับความทุกข์มากกว่าเดิม ขาดเสถียรภาพในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับต่ำจากการอพยพบ้านเรือนและที่ดินทำกิน โดยชาวบ้านจึงมีการปรับตัวในการประกอบอาชีพเปลี่ยนระบบการผลิตจากการทำนาเพียงอย่างเดียวมาประกอบอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตร เช่น การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ การทอดผ้า การรับจ้างทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นต้น ส่วนอาชีพอื่นๆ ในชุมชนเช่น ค่าขายพนักงานบริษัทข้าราชการ เป็นต้น กลุ่มนี้ไม่ได้รับผลกระทบมากนักยังคงดำเนินชีวิตตามปกติ โดยครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ในชุมชนนั้นมีการปรับตัวจากการพึ่งพาตนเอง

ไปสู่การพึ่งพาผู้อื่น มีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกหมู่บ้านแบบพึ่งพาให้เกิดความอยู่รอด ทั้งนี้ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องตกอยู่ในฐานะผู้พึ่งพาปัจจัยในการดำรงชีพจากพ่อค้า และนายทุนภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพลกษ์ เถาถวิล (2551) ที่พบว่า การเป็นหนี้สินของเกษตรกร มีสาเหตุสำคัญมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การเป็นหนี้สินคือการพังทลายของเศรษฐกิจแบบยังชีพ ในอดีตชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ โดยพึ่งพาธรรมชาติ เป็นแหล่งอาหารและปัจจัยสี่ พร้อมกับการแลกเปลี่ยนสินค้าจำเป็นที่ผลิตไม่ได้กับชุมชนอื่นๆ แต่วิถีชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพได้ถูกทำลายจากการขยายอำนาจของรัฐ ภายใต้มาตรการที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) การเก็บภาษี 2) การควบคุมทรัพยากรของรัฐ 3) การส่งเสริมการเกษตรเชิงพาณิชย์และเกษตรกรมีความมั่งคั่งอยากได้ ยึดติดอยู่กระแสนิยมของสังคม อยากได้โดยไม่คำนึงว่าตัวเองมีเงินหรือไม่คิดแค่เอาสิ่งของ มาก่อนค่อยว่ากัน เมื่อทำอย่างนี้แล้วทำให้หนี้สินเกิดขึ้นเพราะว่าเงินที่นำไปซื้อนั้น ไม่ก่อให้เกิดรายได้

2) สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์นั้น เกิดจากครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายมากแต่มีระดับรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้ต้องนำเงินในอนาคตมาใช้ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้จ่าย และการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรที่มีการนำเงินไปลงทุน ในการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ผลผลิตที่ได้ก็ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับดินฟ้า อากาศ และปริมาณน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ หากฤดูกาลไหนที่เกิดภัยพิบัติ ผลผลิตก็ไม่สามารถเก็บเกี่ยวได้ ก็จะไม่มียาได้ทำให้ครัวเรือนจำเป็นต้องมีการกู้ยืมเงิน มาใช้จ่ายในครัวเรือน และใช้ในการทำการเกษตร อีกทั้งสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อ ภาวะหนี้สิน ซึ่งชาวบ้านทุกกลุ่มอาชีพในชุมชนมีปัญหาหนี้สินเหมือนกันนั้นคือปัญหา หนี้สินอันเกิดจากค่านิยมในวัตถุและค่านิยมในเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งค่านิยมนี้สังคมมักจะ ยกย่อง หรือชื่นชมคนที่มีทรัพย์สินมาก ไม่ว่าจะเป็นการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถ มีเครื่อง ประดับต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น ส่วนค่านิยมในเทคโนโลยีใหม่ๆ นั้นเป็นการตอบสนอง ความสะดวกสบาย เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แม้ว่าครัวเรือน จะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการซื้อสินค้าต่างๆ แต่ก็มีช่องทางการซื้อขายใหม่ๆ ที่จูงใจ มากขึ้น เช่น การผ่อนชำระ การซื้อด้วยบัตรเครดิต และอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ อนิรุช พิพัฒน์ประภา (2554) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำนาการออมของเกษตรกรในเขตจังหวัดนครราชสีมามากที่สุด คือ ปัจจัยด้านนโยบายทางการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการประกันราคาพืชผลทางการเกษตร รองถึงการชดเชยเงินจากรัฐบาลที่มีความล่าช้า รองลงมาคือปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งทำให้ราคาสินค้าที่ต้องใช้ในการดำรงชีวิตสูงขึ้น ปัจจัยด้านความสามารถในการปรับตัว ซึ่งเกิดจากภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศอย่างเฉียบพลันทำให้ไม่สามารถปรับตัวเพื่อรับสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที และปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ซึ่งเกษตรกรขาดการวางแผนการใช้จ่าย ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการขาดความรู้ที่ถูกต้องในการวางแผนทางการเงินที่เป็นระบบตามลำดับ อีกทั้งต้องการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคาความยากจนของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมาได้ลดลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรรถพล อรรถวรเดช และคณะ (2554) ที่ศึกษาวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ซึ่งรายจ่ายส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายนอกการเกษตรเป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นส่วนใหญ่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีหนี้สินทั้งหนี้สินในระบบและหนี้สินนอกระบบและมีเกษตรกรถึงร้อยละ 34.8 มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี ศรีชัย (2555) ที่ศึกษาวิจัยพบว่า เกษตรกรตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จะคำนึงถึงปัจจัยด้านรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้เกิดการตัดสินใจหาแหล่งเงินกู้ เนื่องจากกว่าเงินได้กลายเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิต และผลการศึกษาวิจัยยังได้สอดคล้องกับงานวิจัยของอิสยาห์พร อินทวัน (2555) พบว่าสาเหตุหนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดลำพูนเกิดจากรายได้จากการทำเกษตรไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางภัยธรรมชาติ การลงทุนในการทำเกษตรมากเกินไป ราคาผลผลิตไม่แน่นอนและตกต่ำ การสร้างที่อยู่อาศัยและซ่อมแซมทรัพย์สินที่เสียหายจากภัยธรรมชาติและการกู้ยืมเงินมาใช้หนี้สินที่มีอยู่ก่อน

3) รูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์นั้น สำหรับการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นทุกกลุ่มอาชีพในชุมชนเห็นตรงกันว่า จำเป็นต้องยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นตัวครัวเรือนเองก็ต้องมีการ

วางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้ เช่น การทำน้ายาล้างจาน น้ายาสระผม น้ายาซักผ้า การเย็บผ้า การจักรสาน เป็นต้น นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนอาจจะต้องดำเนินไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ให้กับครัวเรือนภาคการเกษตร รวมทั้งให้การสนับสนุนการสร้างอาชีพแก่ครัวเรือน มีการปล่อยสินเชื่อให้กลุ่มครัวเรือนที่ต้องการประกอบอาชีพเสริม มีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารภาคประชาชน หรือจัดตั้งสหกรณ์ท้องถิ่น และมีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการธนาคารแก่ประชาชน จัดให้มีการวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือน รวมทั้งควรมีการสร้างระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมประชาชนในทุกสาขาอาชีพ ทุกกลุ่มที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย เพื่อให้มีหลักประกันในการดำรงชีพ อาจเป็นระบบสวัสดิการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในยามที่จำเป็นและชดเชยความสูญเสียอันเกิดจากความไม่แน่นอนในการดำรงชีวิตในรูปแบบต่างๆ เช่น สวัสดิการสังคมเพื่อบรรเทาหรือชดเชยการตกงาน เจ็บป่วยและการเกิดภัยธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย วิทยา เจริญพันธุ์ (2550) ที่ศึกษาพบว่า รูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร มีการเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ และการเข้าร่วมโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การเข้าร่วมโครงการสินเชื่อสนับสนุนรัฐวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อมตลอดจนการเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน การเข้าร่วมโครงการบัญชีและการเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้าน โดยรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนต้องดำเนินไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ให้กับครัวเรือนภาคการเกษตร รวมทั้งให้การสนับสนุนการสร้างอาชีพแก่ครัวเรือนให้ชาวบ้านได้ร่วมกันเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยเริ่มต้นจากตัวชาวบ้านในชุมชนในการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเพิ่มรายได้ โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง การประกอบอาชีพเสริม การประหยัดคอตอม การร่วมกลุ่มกันชุมชน เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิตในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) ข้อมูลรายจ่ายของครัวเรือนแสดงให้เห็นว่า รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค เป็นการใช้จ่ายที่มีสัดส่วนค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับการใช้จ่ายด้านอื่นๆ และทำให้รายได้จากการทำการเกษตรอย่างเดียวไม่พอ เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มเพื่อหารายได้เสริม และหาแนวทางลดค่าใช้จ่ายดังกล่าวโดยเน้นการพึ่งพาตนเองและลดรายจ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นลง

2) หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์สูง ทำให้ครัวเรือน เกษตรกรไม่สามารถที่จะพัฒนาและดำเนินกิจกรรมทางภาคการเกษตรได้อย่างเต็มที่ และแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรในการเป็นหนี้ได้ อาจจะเนื่องมาจากสภาพทางธรรมชาติที่ผันแปรอยู่เสมอ และเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลง ตลอด ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีการพัฒนาที่ช้า การรองรับของผลผลิตทางการเกษตร ที่นำออกมาจำหน่ายไม่มีตลาดรองรับ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ตลอด จนการเข้ามาดูแลของหน่วยงานรัฐเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้ครัวเรือน เกษตรกรภาพรวมมีหนี้สินเฉลี่ยสูง ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาเรื่องรายได้ของครัวเรือน เกษตรกร และปัญหาความแปรปรวนของผลผลิต ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาพืชที่มีผลผลิต สูง การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยซึ่งจะสามารถเพิ่มรายได้และลดความเสี่ยง ในภาคการเกษตรลงได้

3) ครัวเรือนและชุมชนที่ต้องการจัดการกับภาวะหนี้สิน ควรยึดแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง รวมถึงการ การประหยัดคอตอม การรวมกลุ่มกันในชุมชนโดยใช้ฐานความคิดที่ว่า ร่วมกันทำ ร่วมแบ่งปัน และร่วมกันใช้ เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้และไม่เป็นหนี้ว่าผลของการ มีหนี้สินจะมีผลต่อการพัฒนาภาคเกษตรอย่างไร รวมทั้งสวัสดิการต่างๆ ที่เกษตรกร ควรจะได้รับอย่างไร

2) จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรอย่างมากแต่ความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัย ไม่สามารถเชื่อมโยงได้อย่างละเอียดซึ่งเกิดจากข้อมูลที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ไม่เพียงพอ ผู้ที่สนใจควรศึกษาอย่างละเอียด และสังเคราะห์องค์ความรู้ในด้านนี้เพื่อเป็นหลักและกรอบสำหรับผู้กำหนดนโยบายที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมที่มีส่วนรวมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ที่สนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2559 ให้กับผู้วิจัยตลอดระยะเวลาทำการศึกษาวิจัยจนแล้วเสร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- พฤกษ์ เกาถวิล. (2551). การดำรงอยู่ของสังคมชาวนา:กรณีศึกษาปัญหาหนี้สินในหมู่บ้านชนเมือง. *วารสารศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 4(5), 1-15.
- Thawin, Pruk. (2008). The existence of peasant society: a case study of debt problems in suburban villages. *Journal of Liberal Arts. Ubon Ratchathani University*, 4(5). 1-15.
- วิทยา เจียรพันธุ์. (2550). ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในชนบทไทย. Available : [http://www.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article66.htm.\(05/05/2555\)](http://www.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article66.htm.(05/05/2555)).
- Chearphan, Wittaya. (2007). *Farmers' debt problems in rural Thailand*. Available: [http://www.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article66.htm.\(05/05/2012\)](http://www.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article66.htm.(05/05/2012)).
- วารุณี ศรีชัย. (2555). ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินเกษตรกร ตำบลน้ำดิบ อำเภอบำรุง จังหวัดเชียงใหม่. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Srichai, Warunee. (2012). *Factors causing farmers' debt. Nam Dip Subdistrict, Pa Sang District, Chiang Mai Province*. The Faculty of Economics Chiang Mai University.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *พฤติกรรมการเป็นหนี้ครัวเรือนเกษตรกร*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

National Statistical Office. (2014). *Behavior of farmers' household debt*. Bangkok. Ministry of Information and Communication Technology.

อนิรุท พิพัฒน์ประภา. (2554). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา*. สัมมนาและเสนอผลงานทางวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ 3. วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Pipatprapa, Aniruth. (2011). *Factors affecting farmers' savings in Nakhon Ratchasima province*. 3rd International Seminar and Academic Presentation, College of Commerce, Burapha University.

อรรถพล อรรถวรเดช และคณะ. (2554). *การศึกษาแนวทางการใช้มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลและแก้ไข ปัญหาเจ้าหนี้ในระบบ*. กรุงเทพฯ: สำนักกฎหมายสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.

Atthaworadech, Atthaphon and Others. (2011). *A study of guidelines for using legal measures to supervise and solve problems of informal creditors*. Bangkok, Office of Legal Affairs, Fiscal Policy Office.

อิสยาห์พร อินทุวัน. (2555). *ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในจังหวัดลำพูน*. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Inthuwan, Isaiahporn. (2012). *Debt Problems of Farmers in Lamphun Province*. Chiang Mai. Faculty of Economics Chiang Mai University.